

Hidîviyye Ktp., nr. 8396; British Museum, nr. 421/18; Dârü'l-kütübî'l-Mısriyye, nr. 21506b; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 177). Eserin bazı bölümlerine şerhler yazılmıştır: **a)** Ferâiz bölümü Ebü'l-Fazl İbnü'ş-Şihne (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1316; Mektebetü câmiati'l-Melik Süûd, nr. 822/3; Princeton Üniversitesi Ktp., Yahuda, nr. 1637) ve İbn Halel el-Basrî diye tanınan Ahmed b. Abdullah el-Heyâbî (*er-Risâletü'l-mübeyyine li-me'ânî Manzûmeti İbni'ş-Şihne*, Mektebetü Haremi'l-Mekkî, Genel, nr. 2066) tarafından şerhedilmiştir. **b)** *Manzûme fi 'ilmi'l-belâga (Urcûze fi'l-me'ânî ve'l-beyân ve'l-bedîf, el-Urcûzetü'l-beyâniyye, Mi'etü'l-me'ânî ve'l-beyân)* adlı bölümün (Kahire 1297, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1323, *Mecmû' min mühimmâti'l-mütûn* içinde) şerhleri de şunlardır: Muhibbüddin Muhammed b. Dâvud el-UVall el-Hamevî, *Şerhu Manzûmeti İbni'ş-Şihne el-Halebî fi 'ilmi'l-me'ânî ve'l-beyân* (Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 1143; İzmir Millî Ktp., nr. 795; Berlin Staatsbibliothek, nr. 7256, 7257; Chester Beatty Library, nr. 4796, 4817; Hidîviyye Ktp., nr. 24.218; Russian Academy of Sciences, The Institute of Oriental Studies, Arabic Manuscripts, nr. A 1090); Şemseddin Muhammed b. Mahmûd el-Ömerî et-Trablusî, *Dürerü'l-ferâ'idü'l-müstahsene fi şerhi Manzûmeti İbni'ş-Şihne* (Hidîviyye Ktp., nr. 3496; Berlin Staatsbibliothek, nr. 7258); Necmeddin el-Gazzî, *Mevâhibü'r-rahmân 'alâ Mi'etü'l-me'ânî*

ve'l-beyân (Hidîviyye Ktp., nr. 3540; Dârü'l-kütübî'l-Katariyye, nr. 393; Câmiatü Ümmi'l-kurâ, nr. 400); Mansûr b. Ali es-Sütühî el-Ezherî, *ed-Dürerü'l-müderveze fi şerhi'l-Urcûze* (Berlin Staatsbibliothek, nr. 7259); İbn Kennân, *Lisânü'n-nizâm fi şerhi manzûmeti İbni'ş-Şihne ti'l-hümâm (imâm)* (Berlin Staatsbibliothek, nr. 7260; İbn Kennân bu şerhini *Zeynü'r-rebî' fi 'ilmi'l-me'ânî ve'l-beyân ve'l-bedîf* adıyla ihtisar etmiştir [Berlin Staatsbibliothek, nr. 7261, 7368]). **c)** *Siyer bölümü* torunu Seriyüddin İbnü'ş-Şihne tarafından *Şerhu'l-Manzûmeti'l-Halebiyye fi's-sireti'n-nebeviyye* adıyla şerhedilmiştir (Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 1468; Dârü'l-kütübî'l-Mısriyye, nr. 6167h). **3.** *Siretü'n-nebî. Elfiyye fi'l-ülûmi'l-aşere* içindeki siyer manzumesinden ayırılır (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2712, Lâleli, nr. 2057; Princeton Üniversitesi Ktp., Yahuda, nr. 4547).

İbnü'ş-Şihne'nin kaynaklarda zikredilen diğer eserleri de şunlardır: *Tefsîr, Dürretü'l-esdâf (Şerhu'l-Keşşâf), Evzâhu'd-delîl ve'l-ebhâs fîmâ yeħillü bihi'l-muḥallaḳati's-selâs, Muḥtaşar fi'l-fıkh, Muḥtaşaru Manzûmeti'n-Nesefî* (Nesefî'nin hilâfiyata dair olan eserini Ahmed b. Hanbel'in görüşlerini de ekleyerek 1000 beyitte özetlemiştir), *er-Rihletü'l-kaşriyye bi'd-diyâri'l-Mısriyye*. Lisânüddin İbnü'ş-Şihne'nin *Lisânü'l-hükkâm fi marifeti'l-aḳkâm* adlı eseri bazı kaynaklarda yanlışlıkla Ebü'l-Velîd'e nisbet edilmiştir (Brockelmann, *GAL*, II, 178).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü'l-Velîd İbnü'ş-Şihne, *Rauzü'l-menâzir fi aḫbârî'l-evâil ve'l-evâhir* (nşr. Seyyid Muhammed Mühennâ), Beyrut 1997, s. 15, 289-290, 294, 299-303; Makrizî, *es-Sülûk*, VII, 294, 325; VIII, 519, 537, 554, 586, 665, 737-738, 764; X, 108, 114, 157, 213, 254; İbn Hacer, *İnbâ'ü'l-gumr*, VI, 165, 223; VII, 52, 95-97; a.m.lf., *el-Mecma'u'l-mü'esses li'l-mu'cemi'l-müfehres* (nşr. Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşlî), Beyrut 1414/1994, III, 232-234; a.m.lf., *Zeylü'd-Düreri'l-kâmine* (nşr. Adnân Dervîş), Kahire 1412/1992, s. 225-226; Ebü'l-Fazl İbnü'ş-Şihne, *Nihâyetü'n-nihâye fi tahriiri takriri'l-Hidâye*, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 108, vr. 26^b-27^b; a.m.lf., *Nüzhetu'n-nevâzir fi Rauzü'l-menâzir*, Süleymaniye Ktp., Hekimoğlu, nr. 814, vr. 1^b, 4^b-5^a, 122^b-124^a; a.m.lf., *Şerhu'l-Manzûme fi'l-ferâ'iz*, Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1316, vr. 1^b-3^a; İbn Tağrıberdî, *ed-Delîlü'ş-şâfi* (nşr. Fehîm M. Şeltût), Kahire 1403/1983, II, 699; Sehvâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmî'*, X, 3-6; a.m.lf., *ez-Zeyl 'alâ Ref'i'l-işr* (nşr. Cöde Hilâl - Muhammed Mahmud Subh), Kahire 1966, s. 357-360, 406-428; İbn İyâs, *Bedâ'i'u'z-zühür*, I/2, s. 824, 826; Râdiyyüddin İbnü'l-Hanbelî, *ez-Zebed ve'd-darab fi târihi Haleb* (nşr. Muhammed Altûncî), Küveyt 1409, s. 41-42; Temimî, *et-Tabakâtü's-seniyye*, I, 231-232; *Keşfü'z-ẓunûn*, I, 157, 202, 920-921; II, 1868; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, II, 264-265; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 51; Ahlwardt, *Verzeichniss*, II, 358; III, 90; IV, 31, 203, 284, 475; V, 566; VI, 158, 400-403, 454; IX, 64-65, 157; *Fihristü'l-kütübî'l-Arabiyyeti'l-mahfûza bi'l-Kütübḫâneti'l-Hidiviyye*, Kahire 1307-1308, IV, 136, 142, 155; V, 63; VII, 454, 475, 483, 488, 493, 639; Muhammed Râgib et-Tabbâh, *l'âmü'n-nübelâ' bi-târihi Halebi's-şehbâ'*, Halep 1342-44/1923-25, I, 58-60, 64; IV, 401-402; V, 161-164, 328-329; Serkis, *Mu'cem*, I, 37, 136-137; Brockelmann, *GAL*, II, 178-179; *Suppl.*, II, 176-177; Fuâd Seyyid, *Fihristü'l-maḫṭûfât*, Kahire 1382/1962, II, 44; *Fihrisü maḫṭûfâti Câmi'ati Ümmi'l-kurâ*, Mekke 1403/1983, I, 98, 311, 314, 357; *Fihrisü maḫṭûfâti Câmi'ati'l-Melik es-Su'ûd*, Riyad 1404/1984, VI, 278, 316; *el-Müntehab min maḫṭûfâti Dâri'l-kütübî'l-Katariyye*, Beyrut 1986, s. 97; Abdullah b. Abdurrahman el-Muallimî, *Mu'cemü mü'ellifi maḫṭûfâti Mektebeti'l-Haremi'l-Mekkiyyi'ş-şerif*, Riyad 1416/1996, s. 58, 76; Meryem Sâdikî, "İbn Şihne", *DMB*, IV, 69-71.

ŞÜKRÜ ÖZEN

İBNÜ'Ş-ŞİHNE, Lisânüddin
(İsan el-din İbn el-Şihne)

Ebü'l-Velîd Lisânüddin Ahmed b. Muhammed b. Muhammed es-Sekafî el-Halebî (ö. 882/1477)

Hanefî fakihî.

844'te (1440) Halep'te doğdu. Halep kadısı olan Esîrüddin Muhammed'in oğlu ve Mısır Hanefî başkadısı Ebü'l-Fazl Muhibbüddin Muhammed'in torunudur. Kâ-

Lisânüddin İbnü'ş-Şihne'nin *Lisânü'l-hükkâm* adlı eserinin ilk iki sayfası (Nuruosmaniye Ktp., nr. 2058)

tib Çelebi ve muhtemelen ona dayanarak Bağdatlı İsmâil Paşa, Brockelmann, Keh-hâle gibi müellifler adını İbrâhim olarak kaydeder. *Lisânü'l-hükkâm* adlı kitabının baskısında da ismi bu şekilde verilmiştir. Bu yanlışlığın bir istinsah hatasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Çünkü *Keşfü'z-zunûn*'un nâşirleri bu eserin bir nüshasında ismin Ahmed olarak kaydedildiğini belirtirler (II, 1549). Sehâvî de Lisânüddin'in yaşadığı dönemle ilgili biyografik eserinde İbrâhim adı altında İbnü'ş-Şihne ailesinden herhangi bir kimseye yer vermediği gibi müellifi de Ahmed adıyla zikretmektedir.

Babasından ve dedesinden ilk eğitimini alan İbnü'ş-Şihne Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledikten sonra dedesiyle birlikte Kahire'ye gitti. İbn Kutluboğa, İbn Ubeydullah, Necmeddin İbn Kâdî Aclûn, Bedreddin Hasan b. Muhammed eş-Şerîf en-Nessâbe gibi şahsiyetlerden öğrenim gördü ve birçok âlimden icâzet aldı. Dedesinin Kahire sır kâtipliği görevinde ona nâiblik yaptı. Ardından Halep kadısı olan babası onun adına görevden çekilince Halep kadısı oldu. Dedesi ve babası ile birlikte hacca gitti. Dedesi Ebü'l-Fazl'ın aile fertleriyle birlikte 868'de (1464) hacca gittiği bilindiğine göre Lisânüddin'in Halep kadılığına bu tarihte başladığı anlaşılmaktadır. Vefatına kadar görevini sürdüren Lisânüddin 29 Safer veya 1 Rebîülevvel 882'de (12 veya 13 Haziran 1477) vebadan öldü.

Genç olmasına rağmen kadılık görevinde başarı gösteren ve Halep Camii'nde verdiği hutbelerle de halkın takdirini kazanan İbnü'ş-Şihne, Halep kadılığı sırasında İslâm muhâkeme usulüne dair yazdığı, daha sonra kadıların el kitabı haline gelen *Lisânü'l-hükkâm fi mârifeti'l-aḥkâm* adlı eseriyle tanınmıştır. Otuz fasıl olarak planlanmakla birlikte müellifin ölümü üzerine yirmi birinci fasıl olan "Kerâhiyye" bölümünde kalan eser, Burhâneddin İbrâhim el-Hâlîl el-Halebî el-Adevî tarafından *Gâyetü'l-merâm fi tetimmeti Lisâni'l-hükkâm* adlı kitapla tamamlanmış (1015/1606) ve her iki eser birlikte basılmıştır (İskenderiye 1299; Kahire 1310, 1315, 1393/1973 [Ali b. Halîl et-Trablusî'nin *Mu'inü'l-hükkâm*'i ile birlikte]).

Dedesine sorulan fetvaları kendi el yazısıyla yazan İbnü'ş-Şihne'nin güzel hutbeler okuduğu da kaydedilir. Brockelmann, el-Melikü'l-Müeyyed Ahmed b. el-Melikü'l-Eşref İnal için yazılan 865 (1461) tarihli bir ahdi (veliaht tayin edildiğine dair belge) Lisânüddin'e nisbet ederse de

(*GAL Suppl.*, II, 116) Sehâvî, ahdi dedesi Ebü'l-Fazl İbnü'ş-Şihne'nin yazdığını belirtirerek bizzat müellifinden duyduğunu söylediği tam metnini kaydeder (*ez-Zeyl 'alâ Ref'i'l-ışr*, s. 370-375).

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Ḍav'ü'l-lâmi'*, II, 194; IX, 295; a.m.lf., *ez-Zeyl 'alâ Ref'i'l-ışr* (nşr. Cûde Hilâl – Muhammed Mahmûd Subh), Kahire 1966, s. 370-375; a.m.lf., *Veczü'l-ke'lâm fi'z-zeyl 'alâ Düveli'l-İslâm* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf v.dğr.), Beyrut 1416/1995, III, 885; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1549; Muhammed Râgıb et-Tabbâh, *İ'lamü'n-nübelâ' bi-târîhi Halebi's-şehbâ'*, Halep 1344/1925, V, 293-294; Serkis, *Mu'cem*, I, 135-136; Brockelmann, *GAL*, II, 97; *Suppl.*, II, 115-116; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 21; Ziriklî, *el-A'lam*, I, 220; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, I, 96; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, III, 364; Meryem Sâdıkî, "İbn Şihne", *DMBİ*, IV, 74.

ŞÜKRÜ ÖZEN

İBNÜ'Ş-ŞİHNE, Seriyüddin (سرى الدين ابن الشحنة)

Ebü'l-Berekât Seriyüddin Abdülber
b. Muhammed b. Muhammed el-Halebî
(ö. 921/1515)

Hanefî fakihî.

9 Zilkade 851'de (16 Ocak 1448) Halep'te doğdu. Ebü'l-Fazl İbnü'ş-Şihne'nin oğludur. İlk eğitimini babasından aldı. İbnü'l-İmâd ve Gazzî, Sehâvî'den naklen dedesi Ebü'l-Velîd İbnü'ş-Şihne'den (ö. 815/1412) ders okuduğunu kaydederlerse de bu tarih bakımından mümkün değildir; ayrıca Sehâvî de Abdülber'in biyografisinde böyle bir bilgi vermemektedir. Daha sonra Kahire ve Kudüs gibi ilim merkezlerinde aralarında İbnü'l-Hümâm, İbn Hacer el-Askalânî, Şemseddin es-Sehâvî, Cemâleddin İbn Cemâa, Takyyüddin el-Kalkaşendî, Emîn el-Aksarâyî, Takyyüddin eş-Şümunnî, Muhyiddin el-Kâfiyeci, Bedreddin en-Nessâbe, Ümmü Hânî el-Hüreniyye, Hâcer el-Kudsiyye ve Zeynüddin İbn Kutluboğa'nın da bulunduğu birçok hocadan başta fıkıh, fıkıh usulü ve hadis olmak üzere çeşitli ilim dallarında tahsil gördü.

İbnü'ş-Şihne, öğrenimini tamamladıktan sonra babasının ve diğer bazı hocalarının izniyle ders okutup fetva vermeye başladı. Babasının Mısır kadılığı sırasında ona nâiblik, Hâkim Camii'nde hatiplik, Hüseyniyye ve Zeyniyye medreselerinde hadis ve Cemâliyye Medresesi'nde tefsir hocalığı, Sargatmışiyye'de muîdlik yaptı. Babası vazifesini yerine getiremeyecek

duruma geldiğinde onun Şeyhüniyye Han-kahı'ndaki şeyhlik ve müderrislik, Müey-yediyye Medresesi'ndeki hadis hocalığı görevlerine vekâlet etti. Muharrem 890'da (Şubat 1485) babasının vefatı üzerine Şeyhüniyye Han-kahı şeyhliğine tayin edildi. Ardından Halep kadısı olan İbnü'ş-Şihne, Cemâziyelâhir 906'da (Ocak 1501) Burhâneddin İbnü'l-Kerekî'nin yerine Mısır Hanefî başkadılığına getirildiyse de Receb 906 sonlarında (Şubat 1501) azledilince görev selâfına verildi. Şevval 906'da (Mayıs 1501) yeniden Kahire Hanefî başkadılığına tayin edildi. 908 yılı Safer ayı başlarında (Ağustos 1502) sultana karşı girilen isyan hareketi sırasında isyancıların safında yer aldığı gerekçesiyle yakalanıp sürgüne gönderilmesi için ferman çıkmışken affedilip tekrar görevine döndü. 914 yılı Cemâziyelevvel başlarında (Ağustos 1508) kadılık görevi yanında Sargatmışiyye Medresesi'ne müderris oldu.

Sultan Kansu Gavri döneminde onunla ileri derecede dostluk kuran İbnü'ş-Şihne büyük bir saygı ve itibara nâil oldu. Toplam on üç yıl süren başkadılık görevinden, bir zina davasında sanığın ikrarından vazgeçmesi üzerine recim cezasını uygulamayınca sultan tarafından diğer üç mezhebin kadılarıyla birlikte Zilkade 919'da (Ocak 1514) azledildi. Halep'te 5 Şâban 921 (14 Eylül 1515) tarihinde vefat etti. İbn İyâs, diğer kaynakların aksine ölüm gününü 28 Receb (7 Eylül) olarak kaydederek (*Bedâ'î'u'z-zühür*, IV, 470). Akli ve şer'î ilimleri iyi bilen İbnü'ş-Şihne aralarında Şehâbeddin İbnü'ş-Şelebî, Kutbüddin İbn Sultân, Nüreddin et-Trablusî, Nizâmeddin Yahyâ b. Yûsuf el-Halebî gibi âlimlerin bulunduğu birçok talebe yetiştirmiştir. Sehâvî, rivayetleri konusunda kendisini güvenilir kabul etmediği gibi onu aşırı cüretkâr olarak niteler (*ed-Ḍav'ü'l-lâmi'*, IV, 34).

İbnü'ş-Şihne bazı fetvaları ve davranışları ile dikkati çekmiştir. Mekke muhtesibi Hayır Bey, kahvenin haram olduğu konusunda Mekke âlimlerinin verdiği fetvayı Mısır ulemâsına sorunca Hanefî başkadısı İbnü'ş-Şihne de sarhoşluk verici olduğu ve içildiği meclislerin şarap meclislerine benzediği gerekçeleriyle kahvenin azının da çoğunun da içilmesinin kesinlikle helâl olmadığına ve helâl olduğunu savunuların ta'zir cezasına çarptırılması gerektiğine fetva vermiştir (metni için bk. Abdülkâdir b. Muhammed el-Cezîrî, s. 72). İbn Tolun, onu tanıyanların, hakkında övücü sözler söylemediklerini belirtmekte